

Zijn vader is er zeker van: het wordt een meisje. De geboortekaartjes voor Eva van der Kwast liggen al bij de drukker. Als Ernest in 1981 in het hospitaal van Bombay, India, geboren wordt, is de consternatie dan ook groot. Vanaf dat moment zal de verhouding met zijn ouders gecompliceerd blijven.

In deze roman komt een reeks bonte personages voorbij, van Bollywood-ster uncle Sharma tot de talentvolle meerkampster tante Jasleen. Maar Van der Kwasts even tirannieke als liefhebbende moeder vormt de spil waar deze aanstekelijke verhalen om draaien. Een vrouw met een ijzeren wil, een hilarische doortastendheid, en een diep verdriet om haar gehandicapte zoon Ashirwad. *Mama Tandoori* intrigeert, verbaast, ontroert, en tovert van begin tot eind een glimlach op je gezicht.

Ernest van der Kwast (1981) werd geboren in Bombay, India. Hij debuteerde in 2005 met de roman *Soms zijn dingen mooier als er mensen klappen*. Onder de naam Sieger Sloot publiceerde hij de roman *Stand-in* (2007). Van zijn autobiografische roman *Mama Tandoori* (2010) werden meer dan 70.000 exemplaren verkocht. In 2012 verscheen de novelle *Giovanna's navel*. Van zijn roman *De ijsmakers* (2015) werden de vertaalrechten aan Duitsland verkocht.

‘*Mama Tandoori* is een ontroerend, geestig én schrijnend boek dat geen seconde verveelt.’ – Kristien Hemmerechts

‘Ernest kan zo mooi eenvoudig schrijven. Achter zijn geromantiseerde verhaal zitten werelden van verdriet. Knap dat hij ons om zoveel wreedheid hard laat schateren!’ – Hugo Borst

‘Ben ik blij dat mijn moeder gewoon kassière bij Albert Heijn in Tilburg was. Lekker boek. Heel lekker boek.’
– Kluun

‘*Mama Tandoori* is frictie.’ – de moeder van de auteur

‘Een groot komisch talent.’ – *NRC Handelsblad*

‘Heel erg grappig, liefdevol en ontroerend.’
– *Tros Nieuwsshow*

‘Ernest van der Kwast is een talent.’ – *Het Financieele Dagblad*

‘Hilarisch portret van een Indiaas-Hollands gezin.’
– *Elsevier*

‘Wat moet het doodvermoeiend zijn om in zo’n gezin op te groeien en wat moet het een genot zijn om dat – jaren later en inmiddels zelf vader – op te mogen schrijven. Tenminste, als je, zoals deze schrijver, over zoveel talent beschikt dat alle humor tragisch wordt en alle tragiek geweldig grappig.’ – *Sweekly.nl*

‘Een hilarische en ontroerende roman over een met een deegroller gewapende moeder die consequent het crisisbestendige motto “gratis is goed” hanteert.’
– *HP/De Tijd*

‘Ernest van der Kwast schreef een onalledaags boek over onalledaagse mensen. En wat bijzonder is: hij doet dat onalledaags goed.’ – *De Telegraaf*

‘Hilarische beschrijvingen [...] Maar Van der Kwast brengt ook nuance. Hij houdt niet op bij de koldereske figuur. Onder die huid van humor stopt hij ribben en longen, spieren en een hart. [...] Komisch wordt tragikomisch. Ook in de zijstapjes zit aldoor die zinnenprikkelende mélange van uitbundige humor en met veel meevoelen opgeschreven tragiek.’ – *HUMO*

‘Een groot humorist, met een perfect gevoel voor timing [...] Erg leuk boek.’ – *De Standaard*

‘Ronduit geestig en in balans.’**** – *de Volkskrant*

‘Zijn inventieve schrijfstijl, zijn droge gevoel voor humor en zijn rake observaties van de vele wonderlijke leden van zijn familie maken dit boek tot een plezierig leesavontuur [...] een mooie mix van satire en mededogen [...] leest als een trein.’ – *GPD-bladen*

‘Je hoopt heel erg dat er meer van dit soort boeken zullen volgen.’ – *TZUM*

ERNEST VAN DER KWAST bij DE BEZIGE BIJ

Giovanna's navel (novelle, 2012)

De ijsmakers (roman, 2015)

Ernest van der Kwast

Mama Tandoori

ROMAN

2015

DE BEZIGE BIJ

AMSTERDAM | ANTWERPEN

Deze uitgave werd mede mogelijk gemaakt dankzij een werkbeurs
van het Nederlands Letterenfonds en een stipendium van de Dienst
Kunst en Cultuur van de gemeente Rotterdam.

Copyright © Ernest van der Kwast 2010

Eerste druk 2010

Twintigste druk 2015

Omslagontwerp Eric Kox

Omslagbeeld Marco Hamoen

Foto auteur Keke Keukelaar

Vormgeving binnenwerk Aard Bakker, Amsterdam

Druk Bariet, Steenwijk

ISBN 978 90 234 9381 5

NUR 301

www.debezigebij.nl

www.ernestvanderkwast.nl

Twee koffers

Het begon allemaal met twee koffers. Mijn moeder kwam in 1969 met twee koffers vol armbanden, kettingen en oorbellen in Nederland aan. Ze betrok een kamer in het zusterhuis en ging aan de slag als verpleegster. De koffers verstopte ze onder haar bed, volgens Indiërs de beste plek om waardevolle spullen te bewaren. Mijn moeder vertrouwde mij ooit toe: 'Inbrekers kijken nooit onder bedden.' Mijn vader fluisterde in mijn oor: 'In India heeft bijna niemand een bed.'

De twee koffers bleven jarenlang onder het bed van mijn moeder liggen. Totdat mijn vader, een onhandige man met flaporen, een typische Hollander, verliefd werd op de exotische vrouw die mijn moeder in zijn ogen was. Ik weet niet precies hoe het allemaal is gegaan, ik wil het eigenlijk ook niet weten. Laat ik volstaan met: de koffers verhuisden op een gegeven moment naar een kleine woning aan de Bloem-

straat en kwamen daar terecht onder een tweepersoonsbed.

Mijn vader studeerde geneeskunde en zat de hele dag tot aan zijn flaporen in de boeken. Mijn moeder werkte als verpleegster en zorgde voor het brood op de plank. Of in haar geval: voor *naan*. Mijn moeder vertrouwde mij toe: 'Je vader was zo arm als een rat in Delhi.' Mijn vader fluisterde in mijn oor: 'Was ik maar een rat in Delhi.'

De woning aan de Bloemstraat was gehorig, stond scheef en stonk nog erger dan de oksels van mijn vader. Althans, zo luidt de versie van mijn moeder. Er is geen mogelijkheid meer om dit te verifiëren. De huizen aan de Bloemstraat zijn gesloopt, op de plek waar mijn ouders ooit woonden staat nu een kolos van een flat. De tijd is een verschrikkelijke alleseter, een onstilbare omnivoor. De stank onder de oksels van mijn vader is echter nooit opgeslokt, die lijkt onvergankelijk te zijn. Volgens mijn moeder heeft het te maken met zijn werk. Mijn vader is patholoog-anatoom.

'Wat ruik ik?' vroeg mijn moeder vaak aan tafel.

'Hmm,' zei mijn vader. 'Tandoorikip.'

Mijn moeder: 'Ik ruik lijken! De geur van doden bederft mijn eten.'

Mijn vader bracht zijn neus dichterbij zijn bord: 'Heerlijk,' zei hij. 'Tandoorikip.'

'Het komt uit je oksels,' brulde mijn moeder. 'De lijkengeur zit in je oksels! Je moet je armen tegen je lichaam duwen!'

Als ik aan vroeger denk, zie ik mijn vader aan het hoofd van de tafel zitten, zijn armen krampachtig tegen zijn li-

chaam gedrukt, het bestek onhandig bungelend in zijn handen.

In mijn jeugd ben ik nooit op het werk van mijn vader geweest, bang dat ik hem zou aantreffen met zijn armen tot aan zijn oksels in een lijk.

De gehorige, scheve, stinkende woning aan de Bloemstraat was er niet een om lang te blijven. Er werd al snel gezocht naar nieuwe huisvesting. Deze vond mijn moeder aan de Jericholaan, in de chique Rotterdamse wijk Kralingen. Nummer 81 was een herenhuis met drie verdiepingen, een ruime tuin en een huurder, meneer Gerritsen. Ik heb meneer Gerritsen nooit mogen ontmoeten. Toen ik geboren werd, was hij het huis al ontvlucht terwijl hij met overslaande stem riep: 'Ze is de duivel! Ze is de duivel!'

Het huis aan de Jericholaan kostte een vermogen, maar het lukte mijn moeder af te dingen op de vraagprijs, zoals ze op alles afdong: kleding, meubels, witgoed, kipfilet. Afdingen was een hobby, meer nog: een sport. Mijn halve jeugd heb ik doorgebracht in winkels en warenhuizen, wachtend tot de verkoper zou toegeven iets van de prijs af te halen. Ik herinner me een beddenwinkel waar mijn moeder tegen de verkoper zei: 'In India koop je voor die prijs honderd stapelbedden.' Ik haalde het niet in mijn hoofd te zeggen dat er in India helemaal geen stapelbedden zijn. Ik gedroeg me zoals me was opgedragen. Ik lag languit op een matras en zou niet eerder opstaan dan op het teken van mijn moeder. Dat was om half vijf in de namiddag, ruim zes uur nadat we de winkel waren binnengestapt. De verkoper zag eruit alsof hij twaalf rondes had gebokst. Mijn moeder had een triom-

fantelijke lach op haar gezicht. Ze had tachtig procent van de prijs afgekregen.

De makelaar die de Jericholaan verkocht, werd ook verslagen. Het verhaal gaat dat mijn moeder de twee koffers wilde ruilen voor het huis. De makelaar begreep de ruil niet. 'U kunt alleen met geld betalen,' zei hij, waarop mijn moeder in woede ontstak. 'U beledigt mij,' riep ze. 'In India kun je met deze twee koffers een hele stad kopen!'

De makelaar keek naar de koffers, in zijn voorhoofd verschenen diepe groeven, zijn blik werd steeds droeviger. Misschien dacht hij na over het zoeken van een andere baan. Mensen die mijn moeder op hun pad tegenkwamen, konden volgens mij niet anders dan tot de conclusie komen dat ze het verkeerde levenspad waren ingeslagen.

Mijn moeder interpreteerde de stilte van de makelaar als interesse. Ze somde de juwelen op die zich in de koffers zouden bevinden: neusringen, enkelkettinkjes, armbanden, oorbellen, halskettingen, zelfs een gouden kroon.

De makelaar keek hulpeloos naar mijn vader, maar die wist dat hij een spreekverbod had. Mijn vader mocht alleen ademen en knikken. (Dat laatste uiteraard slechts als het een opmerking van mijn moeder betrof.)

De makelaar noemde voorzichtig de vraagprijs. Mijn moeder schudde haar hoofd en deelde de vraagprijs door tweeën, haalde er tienduizend af, vergeleek die prijs met roepies, deelde het bedrag nog een keer door tweeën, en sprak toen de uitkomst uit.

Mijn vader ving de makelaar op en fluisterde in zijn oor:

‘Het komt goed, het komt allemaal goed. Bedenk dat je niet met haar getrouwd bent.’

Er volgden nog vele bezichtigingen, en tijdens elke bezichtiging probeerde mijn moeder de vraagprijs omlaag te krijgen. De makelaar viel niet meer flauw, maar moest na elke bezichtiging even uitrusten op de stenen trappen voor de woning. Ook hij moet er hebben uitgezien alsof hij twaalf rondes had gebokst.

Uiteindelijk heeft mijn moeder de inhoud van de twee koffers aan de beste juweliers van Rotterdam verkocht. En met de opbrengst heeft ze Jericholaan 81 gekocht.

Wie twijfelt aan deze transactie, moet een goede reflex hebben. Hij kan een fikse dreun met een deegroller krijgen. Het kwam in mijn jeugd nog wel eens voor dat we geen roti aten, omdat de deegroller gebroken was.

Zo herinner ik mijn vader ook: met een pak ijs op zijn hoofd, continu mompelend: ‘Was ik maar een rat in Delhi, was ik maar een rat in Delhi...’

Onder het bed van mijn ouders in de Jericholaan lagen nu geen koffers meer. Wel andere waardevolle spullen zoals een geërfde microscoop en balen basmatirijst. Mijn vader was inmiddels afgestudeerd en verdiende een inkomen als arts in opleiding. Een salaris dat volgens mijn moeder gelijk stond aan dat van een kofferdrager op het station van Bombay.

Bombay, de stad waar ik geboren ben. Het is mij nog altijd een raadsel waarom mijn twee broers in Nederland zijn

geboren en ik in India, en waarom mijn vader in Rotterdam was terwijl mijn moeder mij baarde in Bombay. Zelf denk ik dat het komt door een stuntsprijs. Aanbiedingen oefenen een ongekende aantrekkingskracht uit op mijn moeder, zoals een rode lap een stier op hol brengt.

Ik denk aan dit scenario: *Air India* laat kinderen gratis meevliegen. Heen geldt de aanbieding: drie voor de prijs van een. En terug zelfs: vier voor de prijs van een. Mijn vader moet dan wel thuisblijven. En dat deed hij ook, al dan niet gedwongen door mijn moeder.

Toen ik net uit de buik was, heeft uncle Sharma mijn vader opgebeld. Hij dacht dat ik een meisje was. 'Er zaten vogeltjes op de lijn,' fluisterde mijn vader me ooit in mijn oor, nadat mijn moeder mij had toevertrouwd dat mijn vader stokdoof is, en dat hij alleen de dingen hoort die hij wil horen. 'Deodorant is een woord dat je vader nooit hoort. Zeep is een woord dat je vader nooit hoort. *Kun je alsjeblieft een douche nemen?* is een zin die je vader nooit hoort.'

Maar ik dwaal af. Terug naar de twee koffers. Ze hadden de vorm aangenomen van een statig herenhuis in Kralingen. Mijn ouders leefden op de begane grond en de eerste verdieping, meneer Gerritsen had de zolder. Dit ging goed totdat mijn moeder het Nederlandse woord 'huurbescherming' leerde. Het kwam uit de mond van meneer Gerritsen. Mijn moeder ontplofte. 'Huurbescherming,' riep ze, alsof het een gevaarlijke geslachtsziekte was. 'Mijn huis uit! Snel, mijn huis uit!' Maar meneer Gerritsen bleef, althans: nog drie dagen.

Op dag één verbrandde mijn moeder zwarte vuilniszak-

ken in de achtertuin. Terwijl de hemel zich vulde met donkere rook, riep ze: 'Ga weg, geest! Boze geest van meneer Gerritsen, verdwijn!' Ook stond mijn moeder om drie uur 's nachts op om met een bezem tegen het plafond te bonken. Daarbij zei ze een traditionele tekst op die in India wordt geciteerd als iemand terminaal ziek is.

Op dag twee ging mijn moeder naar de kinderboerderij in het Kralingse Bos en stal daar mest van de koe. Ze werd bijna betrapt, omdat ze verse mest wilde hebben. Een kleuter sloeg alarm: 'Mama! Mama! Die mevrouw stopt de poep van Bella in haar tas.' Eenmaal veilig thuis deed mijn moeder haar schoonmaakhandschoenen aan en begon met het bereiden van koekjes voor de bovenbuurman.

Op dag drie had meneer Gerritsen last van buikloop en sloot mijn moeder de waterleiding af. Ook beukte ze onafgebroken met de bezem tegen het plafond en zei ze de traditionele tekst op.

Op dag vier maakte mijn moeder een feestmaaltijd om alle hindoegoden te bedanken voor het plotselinge vertrek van meneer Gerritsen.

Zo nam de waarde van de twee koffers toe tot een herenhuis vrij van een huurder.

Mijn ouders bleven tien jaar aan de Jericholaan wonen, het gezin zou niet verder groeien. Mijn moeder was gestopt met werken en had haar handen vol aan drie zonen. Mijn vader was beëdigd tot arts. Hij verdiende nu het salaris van 'een riksjarenner in Bangalore'.

Ik had een goede jeugd, maar misschien kwam dat door-

dat ik te jong was om alles te bevatten wat er om me heen gebeurde. Ik dacht dat we een normaal gezin waren, dat er in elk huishouden een moeder was zoals mijn moeder, en een vader die mompelde: 'Was ik maar een rat.' Al dan niet in Delhi, dan toch in Rotterdam, Deventer of Goes.

Mijn oudste broer is verstandelijk gehandicapt. Hij is de enige die nog steeds denkt dat het normaal is dat vaders aan tafel zitten met hun armen tegen het lichaam gedrukt, dat vuilniszakken in de tuin worden verbrand en dat makelaars te lijf worden gegaan met een deegroller. Dit laatste gebeurde bij de verkoop van de Jericholaan, een decennium nadat mijn ouders op nummer 81 waren gaan wonen.

Mijn moeder had haar oog laten vallen op een betere woning. Een villa met garage, terras en uitzicht op de Kralingse Plas. 'Dat kunnen we nooit betalen,' zei mijn vader, waarop mijn moeder direct zei: 'Dat kun *jij* nooit betalen.'

Het plan van mijn moeder was om het huis aan de Jericholaan met winst te verkopen en met de overwaarde de villa te kopen. De makelaar die ze in dienst had genomen was een andere dan de makelaar die hun de Jericholaan had verkocht. Waarschijnlijk werkte *die* makelaar nu als bibliothecaris, in doodse stilte, tussen oneindige rijen boeken.

De nieuwe makelaar noemde de prijs die mijn moeder voor de Jericholaan wilde hebben 'buitenproportioneel'. Eerst leek het alsof mijn moeder het woord niet kende en ze het ging opzoeken in een woordenboek, maar ze kwam de woonkamer weer binnen met een deegroller in haar hand. 'Buitenproportioneel,' schreeuwde ze alsof het ook een geslachtsziekte was. 'Mijn huis uit!'

Mijn vader zei: 'Rennen.'

De makelaar sprong op uit zijn stoel en vluchtte naar de voordeur.

Mijn oudste broer riep: 'Hup mama, hup mama.'

Mijn andere broer en ik zwegen in schaamte. We wisten inmiddels dat we geen normaal gezin waren.

De makelaar kwam niet meer terug, mijn moeder besloot het huis zelf te verkopen. We zagen nu elke week iemand anders het huis uit vluchten. Mijn moeder was in haar jeugd een veelbelovende atlete, op haar nachtkastje stonden grote bokalen. De bekeraars waren dof en roestig, maar mijn moeders benen flitsten. Ze kon op veertigjarige leeftijd nog steeds sprinten alsof ze de duivel was. Soms vatte ze een potentiële koper in de kraag en barstte ze uit in haar eeuwige beklag: 'Voor die prijs heb je in India niet eens een golfplaat.'

De gang begon al slijtplekken te vertonen, toen er op een dag een oude man een bedrag noemde waarmee mijn moeder kon leven. Over dat bedrag doen twee versies de ronde. Die van mijn vader, die van mijn moeder. Laatste had altijd gelijk, dus was het bedrag twee keer zo hoog als de vraagprijs van de villa. Mijn moeder had familie van Willem Frederik Hermans kunnen zijn. Ook Hermans had altijd gelijk en voerde hoogoplopende ruzies over geld, zij het niet met makelaars maar met uitgevers. Ik herinner me een briefwisseling over een voorschot. Geert Lubberhuizen, Hermans' uitgever bij De Bezige Bij, schrijft in een brief: 'Ik heb er slechts één nul af gedaan.' Mijn moeder zou wel raad hebben geweten met zo'n reactie. Ze zou met een deegroller het pand aan de Van Miereveldstraat te Amsterdam zijn binnengedrongen

en die nul terug hebben geslagen in het hoofd van meneer Lubberhuizen.

De villa werd gekocht. Een kennis van mijn moeder deed de verhuizing in zijn blauwe bestelbusje. Erkende verhuizers waren te duur, in India bestonden die niet eens. Zo reed er een oud busje zevenendertig keer op en neer tussen de Jericholaan en de Tiberiaslaan. Mijn moeder had in de loop der jaren een ziekelijke verzamelzucht ontwikkeld. Met de gedrevenheid van een heilsoldate ontfermde ze zich over grofvuil. Wat andere mensen op straat zetten, nam mijn moeder mee naar huis. Kapotte radio's, roestige fietsen, gehavende meubels – ze zeulde het allemaal naar de Jericholaan. Ooit zou ze ermee naar India gaan en de mensen gelukkig maken. Dat was de droom van mijn moeder. Ze was ervan overtuigd dat de armen, de paria's, de mensen die niets hebben behalve hun lichaam, gelukkig zijn met alles. Ook met een televisie zonder beeldscherm.

Het verre verleden van mijn moeder is een donkere vlek. Ik weet er weinig van, schaamte is een slot dat haar mond dichthoudt. Maar soms wordt ze 's nachts wakker uit een droom over een bedelachtig bestaan, vele jaren geleden. Een schreeuw breekt dan haar mond open, en het zwart van de nacht is troost, honderdmaal lichter dan de donkere vlek van haar vroege herinneringen.

De bewoners van de Tiberiaslaan keken bevreesd vanachter hun lamellen naar de verhuizing. In hun ogen moet het blauwe busje een omgekeerde vuilniswagen zijn geweest. Steeds werd er een nieuwe lading inboedel op de stoep ge-

stort. Er ontstond al snel een berg van elektrische apparatuur, fietsen en meubels. Een berg die de volgende dag, bij het gloren van de ochtend, nog steeds op de stoep lag. De verhuizing duurde inmiddels meer dan achtentwintig uur. Na elke rit riep mijn vader: 'Ik ga nooit meer verhuizen!'

Nog drie keer verhuisden mijn ouders, of eigenlijk tweeën-half keer.

Op de dag dat mijn debuutroman verscheen, 24 februari 2005, maakten mijn ouders bekend dat ze naar Canada zouden gaan emigreren. Mijn vader had een baan aangeboden gekregen in Toronto. Het salaris was volgens mijn moeder aanzienlijk beter, modaal voor Indiase begrippen.

Zoals de koninklijke familie reist, zo reisden mijn ouders af naar Toronto. In verschillende vliegtuigen. De reden hiervoor had weinig met vorstelikheden te maken. Mijn moeder deed drie maanden over het inpakken van de dozen. Terwijl mijn vader aan de andere kant van de oceaan woonde en werkte, bereidde mijn moeder dag en nacht de verhuizing van haar verzameling voor. Overdag fietste ze langs supermarkten in Rotterdam en nam ze alle lege dozen mee. 's Nachts werden de dozen gevuld. Waar ooit hagelslag, koffie of fruit in had gezeten, zat nu verzameld vuilnis in. Van afgedankte telefoons tot versleten zadels.

Mijn moeder was met twee koffers uit India vertrokken; voor haar vertrek naar Canada waren twee containers niet toereikend. De landverhuizing had veel weg van een gigantische bevoorrading, een leger dat wordt voorzien van proviand.

Mijn vader verwelkomde mijn moeder in hun nieuwe maar tijdelijke woning, een appartement in een buurt waar voornamelijk mannen met leren broeken liepen. Mijn vader had niet zelf een huis mogen kopen. Volgens mijn moeder was hij daartoe niet in staat. Daarom was hij uitgeweken naar een huurwoning. ‘Tussen de homoseksuelen,’ riep mijn moeder uit.

‘Het is goedkoop,’ zei mijn vader die was gaan geloven dat hij broodarm was. Het was de makkelijke versie van zijn leven. *Zijn vrouw was ooit uit India gekomen met juwelen, ze kocht een huis, daarna nog een, en nog een. Hij verdiende het salaris van een kleermaker in Bhopal...* Deze versie zorgde voor rust en vrede, en zo kon mijn vader net als elke andere man de krant lezen op de bank zonder met een deegroller te worden belaagd.

Al snel vond mijn moeder een nieuwe woning, aan Bloor Street, in het statige Rosedale-condominiumcomplex (met zwembad, fitnessruimte en bibliotheek). De verhuizing veroorzaakte een file bij de vier liften waarmee de hele dag dozen naar de 23ste verdieping werden gebracht. ‘Gaat u een supermarkt beginnen?’ vroeg een oudere dame aan mijn moeder. De conciërge was minder naïef en merkte meteen wat voor soort vrouw mijn moeder was. Iemand voor wie je op de vlucht moet slaan.

George was een kleine, oude man met een hoornen bril en zat de hele dag achter de receptie van het condominiumcomplex. Zijn werk bestond eruit bewoners te begroeten (‘Good morning miss Henderson!’ ‘Have a nice day mister Glennon!’) en heel af en toe een telefoontje te beantwoor-

den. Het was de ideale baan voor George. Hij kon de hele dag op zijn stoel blijven zitten, en zo verging de tijd, zo kabbelden de dagen naar zijn pensioen. Totdat mijn moeder in het leven van George kwam. Ze betaalde net als alle bewoners van Rosedale servicekosten, maar was de enige die daaruit de conclusie trok dat de conciërge een *servant* was, zoals die in India in welgestelde huishoudens voorkomen. Een soort veredelde slaaf dus.

‘Georrrrge,’ beval mijn moeder continu. ‘Can you pick up those banana boxes and bring them to my apartment?’ Of: ‘My flowers are dying, don’t you forget to water them today.’ Of: ‘Please, my husband *really* needs deodorant.’

Het gevolg was dat George zich verstopte als mijn moeders stem door de marmeren hal galmde. Er waren ook andere conciërges, maar aan hen vroeg mijn moeder nooit meer dan: ‘Do you know where George is?’ En dan zeiden de conciërges dat hij pas in de middag zou komen, of in de avond.

Er verstreken strenge winters en lange zomers. En toen kwam misschien het beste nieuws van zijn leven, het bericht dat mijn ouders zouden gaan verhuizen. George zat onder de balie, toen hij mijn moeder tegen een buurvrouw hoorde zeggen: ‘We’re going to move.’ Ze somde de voordelen van het nieuwe condominium op: twee badkamers, hogere plafonds, een serre. George sprong op en hij kreeg tranen in zijn ogen toen mijn moeder zei: ‘Of course we’ll miss George terribly...’

Na drie jaar Rosedale vond mijn moeder het tijd om weer te verhuizen. Ze had een luxecondominium in aan-

bouw gezien, vlakbij het Mount Sinai Hospital. Mijn vader zou te voet naar zijn werk kunnen gaan. Nu fietste hij dagelijks twintig minuten door het verkeer van een miljoenenstad. Ook als het sneeuwde of vijftien graden vroom. De fiets was door mijn moeder gestolen uit de garage van Rosedale. Er stonden twee verlaten fietsen, de zadels onder een dikke laag stof: een voor mijn moeder, een voor mijn vader. Als ik mijn ogen sluit, zie ik een slot dat wordt opengemaakt met een vijl. Mijn vader staat op wacht, hij prevelt, hij bidt tot alle Indiase goden: 'Laat mijn vrouw haar verstand terugkrijgen.' Mijn moeder vijlt onverstoorbaar door. Ze doet niets verkeerd, ze ontfermt zich over twee fietsen. En als ik mijn ogen open, zie ik deze letters. Ik hoop dat ik niets verkeerd doe, ik ontferm me over mijn ouders.

Terwijl George zich met de dag beter ging voelen, kozen mijn ouders bij de projectontwikkelaar het marmer van hun badkamers uit, de houtsoort van de vloer, de kleur van de muren. Ook de keuken konden ze naar hun wens samenstellen, een granieten of metalen aanrecht, rode kastjes of kastjes in de kleur van citroen. Vier maanden later werd het allemaal geplaatst, toen was de oplevering van hun spiksplinternieuwe appartement op de 40ste verdieping.

Maar verhuizen deden mijn ouders niet. De officiële reden luidde dat de woonkamer te klein was, het nieuwe zwembad geen ramen had, en vrijwel alle burens Chinezen waren. Niet dat mijn moeder in het bijzonder iets tegen Chinezen had. Ze heeft alleen iets tegen mensen die haar niet begrijpen, een aantal dat alle Chinezen bij elkaar makkelijk overtreft.

De werkelijke reden was dat mijn moeder de verhuizing te duur vond. Het *transport exceptionnel* van Rotterdam naar Toronto was betaald door het werk van mijn vader. De verhuizing binnen Toronto moesten ze zelf betalen. Mijn moeder wist niet hoe snel ze de sleutel van het nieuwe appartement kwijt moest raken toen ze zich geconfronteerd zag met de prijzen van verschillende erkende verhuizers. De Britten zeggen: 'Penny-wise and pound-foolish,' een uitdrukking die de handelwijze van mijn moeder perfect samenvat, en het lot van mijn vader almaar tragischer maakt.

Mijn ouders hadden geluk dat hun appartement in Rosedale nog niet verkocht was. George was ontroostbaar. Hij zakte ineem toen mijn moeder zei: 'I have such good news. We're not going to move.' Een week lang moest George in het ziekenhuis blijven. Daarna mocht hij weer werken, maar hij is nooit meer de oude geworden.

Ondertussen zocht mijn moeder naar een nieuwe makelaar. Want ze wilde geen zaken meer doen met de makelaar die hun appartement in Rosedale had moeten verkopen. Logica is per definitie onnavolgbaar in India.

Een nieuwe makelaar werd snel gevonden, een koper niet. In Amerika verschenen de eerste artikelen in de krant over mensen die hun hypotheek niet konden betalen, en mijn moeder vroeg honderdduizend dollar meer dan de oorspronkelijke prijs. 'Het is het enige appartement van het condominium dat te koop staat,' redeneerde mijn moeder. De makelaar verslikte zich en keek toen naar mijn vader, maar zijn spreekverbod gold nog steeds.

Wonder boven wonder werd het appartement na ze-

ven maanden verkocht. Een miljonair uit Shanghai kocht het voor zijn dochter. Ze zou in de nabije toekomst over de walnotenhouten vloer lopen die mijn ouders hadden uitgekozen, ze zou de rode keukenkastjes openen die pasten bij pannen die er nooit verhit zouden worden, en ze zou nadruppelen op het grijze marmer van de badkamer waar mijn vader altijd van had gedroomd.

En zo steeg de waarde van de twee koffers nog eens met honderdduizend dollar.

Er werd nog één condominium bekeken. Althans, door mijn moeder. Mijn vader was voor zijn werk op doorreis in Europa en bezocht mij in Italië. Hij hield zijn kleinzoon voor het eerst in zijn armen. En de kleinzoon kotste voor het eerst over zijn grootvader. 'Het is de geur van lijken,' zei mijn moeder door de telefoon. Mijn vader fluisterde in het oor van zijn kleinkind: 'Trouw nooit met een Indiase vrouw en je zult lang en gelukkig leven.'

Mijn zoon, anderhalve maand, handen als zeesterren, keek met grote ogen voor zich uit. Hij wist van niets, en alles wat hij hoorde en zag, zou hij weer vergeten. Ooit zou ik hem vertellen over zijn oma die het vliegticket te duur vond om haar eerste kleinkind te bewonderen, maar wel een penthouse bekeek met een makelaar. 'Ze heeft weer iets op het oog,' zei mijn vader tijdens het eten. Zijn armen waren ontspannen, maar het bestek bungelde nog steeds onhandig in zijn handen. 'De vraagprijs is drie miljoen dollar.'

Ik sloot mijn ogen en zag mijn moeder voor me. Ze parkeert haar gestolen fiets tegen de muur van een condo-

minium. Dan bukt ze om het elastiekje te verwijderen dat haar broek beschermt tegen de ketting. In de blinkende hal wacht de makelaar haar op. Ze doet het elastiekje snel in haar jaszak en geeft hem een hand. Even later staan ze in de lift. Ze zoeven omhoog. De makelaar opent de deur van het penthouse, erachter is een zee van ruimte. Mijn moeder stapt naar binnen. En op het hoogtepunt van het condominium en de kredietcrisis bekijkt ze de badkamers, de slaapkamers, de designkeuken, de woonkamer met uitzicht op het Ontariomeer.

Nooit heeft iemand de inhoud van de twee koffers gezien, de juwelen, de armbanden, de kettingen en oorbellen.

‘Prachtig,’ zegt mijn moeder.

De laatste mond

Mijn moeder heeft twee keer op de voorpagina van een krant gestaan, en één keer bijna. De eerste keer dat mijn moeder de krant haalde was in 1966, drie jaar voordat ze naar Nederland kwam. De *Times of India* drukte een foto af van enkele verpleegkundigen die aan het sterfbed stonden van een beroemde filmster. Een van die verpleegkundigen was mijn moeder. Of beter gezegd: een van de grijze wolken was mijn moeder. De krant had zijn kleur verloren, de foto zijn helderheid. Wat resteerde was een grote, zwarte vlek (de filmster) en talloze grijze stipjes (zes of zeven beeldschone Indiase verpleegsters). Deze editie van de *Times of India* werd bewaard in de kluis van de bank.

Heel soms haalde mijn moeder de krant uit de kluis en toonde die dan aan de visite. Mensen die bij ons op bezoek kwamen, konden in twee groepen worden verdeeld: zij die de voorpagina van de *Times of India* niet te zien kregen, en zij